

Väärä todistus HAikin vaiheista

Tämän aikakauskirjan 120-vuotistilaisuutta selostetaan HAikin joulunumerossa (4/2023). Valitettavasti en päässyt paikalle voidakseni oikaista keskustelupuheenvuoroa, jonka esittäjää ei lehdessä kerrottu. Hän syytti Historian Ystävään Liittoa yrityksestä horjuttaa vuosituhannen vaihteessa HAikin tieteellistä perusolemusta. Väite on väärä.

En ehdi kaivaa esiin lukuisia muistioita, joissa HAikin tilannetta tuolloin pohdittiin. Olin silloin Historian Ystävään Liiton nimeämänä ensin silloisen toimitusneuvoston, sitten aikakauskirjan uudistetun hallituksen puheenjohtaja. Toinen merkittävä liiton edustaja oli prof. Martti Häikiö.

Loimme aikakauskirjalle sen nykyisen, selkeän organisaation ja pyrimme vahvistamaan HAikin talouden pohjaa. Löytyy myös lukuisia dokumentteja siitä, miten nimenomaan me korostimme HAikin luonnetta tieteellisenä julkaisuna. Menestyvän median on oltava paras, mieluiten ainutkertainen omassa sarjassaan. Ei HAikilla ole edellytyksiä kilpailla populaarimedial kanssa. Viisaasti toimien tieteelliselle julkaisulle on sen sijaan elintilaa omassa sarjassaan.

Juuri HYL:n taholta esitettiin hyväksyty vaatimus siitä, että HAikin päätoimittajan on oltava Suomen Historiallisen Seuran tutkijajäsen. Päätoimittaja on jo lain mukaan median avainhenkilö. Toki viisas päätoimittaja kuuntelee muitakin. Kannatimme tietenkin vertaisarviointiin siirtymistä tieteellisissä artikkeleissa.

Katsoin silloin ja katson yhä, että HAikin levikin vahvistuminen on myös tieteen etu. Muun ohessa se mahdollistaa suuremmat sivumäärät. Lehden kiinnostavuutta voi ihan hyvin lisätä

tieteellisyydestä tinkimättä – esimerkiksi seuraamalla valppaasti tuoreinta tutkimusta, ajankohtaista historiakeskustelua ja tiedemaailman tapahtumia. On tähän selvästi pyrittykin, mutta vaikkapa tuorein numero olisi luvalla sanoen voinut olla näissä suhteissa virkeämpikin. Vuoden kuluessa on ilmestynyt monta kiinnostavaa historiateosta ja on keskusteltu monista teemoista. Tiedemaailman seuranta on painottunut sinänsä tarpeellisiin nekrologeihin.

Vuosituhannen vaihteessa tiedeyhteisössä luotettiin edelleen vahvaan valtion tukeen myös HAikille – ehkei luoteta enää. Silti osuus HYL:n jäsenmaksuista lienee edelleen aikakauskirjan talouden perusta. Liiton strategiassakin tavoitellaan jäsenkunnan eli käytännössä HAikin tilaajakunnan lisäämistä. (Kari Salmi, HAik 4/2023). Ei se ole tieteeltä pois – päinvastoin.

Toki HAik voi käpertyä pienen ammattitutkijoiden joukon sisäiseksi julkaisuksi. Tarvitaanko siihen nykyaikana edes laadukkaasti painettua aikakauskirjaa? Historiatieteen etu sen sijaan on, että sitä seuraavat myös laajemmat, sivistyneet piirit. Ehkä se vastaa myös yliopistojen ns. kolmatta tehtävää ja – jos pateettisuus sallitaan – isänmaan ja ihmiskunnan etua.

Häikiö vertasi aikanaan HAikia tähtitieteilijöiden Ursan *Tiede ja avaruus* -lehteen, jonka levikki on nykyään 18 500 kpl – siis noin 15-kertainen HAikiin verrattuna. Häikiön mukaan *Tiede ja avaruus* -lehdessä tiede ja populaarimpi aineisto toimivat hyvin rinta rinnan – toisiaan tukien. Varmaankaan julkaisut eivät ole yhteismitallisia, mutta naapureilta voi toisinaan oppia jotakin. Toisena esimerkkinä hän on maininnut *Liikunta ja tiede*-lehden.

HAikissa voisi siis olla niin vertaisarvioituja, ankarasti tieteellisiä artikkeleja kuin muun muassa mahdollisimman kattavaa arviointia tuoreista historiateoksista. Kirjakritiikki olisi yhä tärkeämpää, kun yleislehdistössä tietokirjallisuutta arvioidaan yhä niukemmin eikä kukaan ehdi perehtyä läheskään kaikkeen ilmestyvään alan kirjallisuuteen. Aiempi käsitys, että vähän myöhässäkin HAik sanoo teoksesta ”viimeisen

sanan”, ei ole välttämättä vanhentunut. Debatti puolestaan piristää aina.

Nimettömän keskustelijan väite HYL:n nimettömien edustajien ja päätoimittaja Juha Sihvolan ristiriidasta on oman kokemukseni mukaan väärä. Häikiön kanssa nostimme Sihvolan päätoimittajaksi ja keskusteluyhteyteni hänen kanssaan oli aina hyvä. Valitettavasti edesmennyt Sihvola ei voi enää kommentoida asiaa.

Jyrki Vesikansa
Filosofian tohtori, lehdistöneuvos